

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-1

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QISHLOQ XO'JALIGI VA SANOAT
DIVERSIFIKATSIYASI

Boltayev Oxun Obid o'g'li

Osiyo Xalqaro Universiteti "Tarix va filologiya" kafedrası o'qituvchisi

Durdiqulov Asqarjon Azizovich

Osiyo Xalqaro Universiteti "Iqtisodiyot va pedagogika" fakulteti Moliya va
moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi 1-bosqich talabasi

email: 9690798@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi va sanoat sektorlarining iqtisodiy rivojlanishdagi o'рни hamda diversifikatsiya jarayonlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Qishloq xo'jaligining milliy yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, ish bilan ta'minlashdagi hissasi va klaster tizimi kabi innovatsion yondashuvlar ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston iqtisodiyoti, qishloq xo'jaligi, sanoat sektori, diversifikatsiya, klaster tizimi, sug'oriladigan yerlar, energetika avtomobil sanoati kimyo sanoati, farmatsevtika.

O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy rivojlanishida qishloq xo'jaligi va sanoat sektorlari muhim o'rin tutadi. Mamlakatning geografik joylashuvi, tabiiy resurslari va mehnat resurslarining ko'pligi ushbu sohalarni yanada rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, diversifikatsiya – iqtisodiyotning bir necha sohasini rivojlantirish orqali barqarorlikka erishish – bugungi kunda asosiy ustuvor yo'nalishlardan biri. Qishloq xo'jaligi O'zbekistonda asosiy iqtisodiy tarmoq hisoblanadi. U YaIMning qariyb 27 foizini egallaydi, mamlakatdagi jami aholining 30 foizdan ortig'ini ish bilan ta'minlaydi, qashshoqlikni kamaytirishga hissa qo'shadi. Bugungi kunga qadar qishloq xo'jaligida 20 million gektardan ortiq yer, jumladan, 3,2 million gektar sug'oriladigan ekin maydonlarida aholi ehtiyojlari uchun oziq-ovqat mahsulotlari, iqtisodiyot tarmoqlari uchun zarur xomashyo yetishtirilmoqda. 2017 yilda klaster tizimining paydo bo'lishi tufayli qishloq xo'jaligi yanada rivojlana boshladi. Bu tizim endigina yo'lga qo'yilmoqda, zanjirning ayrim bo'g'inlarida muammolar mavjud, ammo uni yanada takomillashtirish O'zbekiston qishloq xo'jaligining ishlab chiqarish salohiyatidan samarali foydalanish imkonini beradi. Markaziy Osiyo davlatlari orasida aholi zichligi bo'yicha O'zbekiston birinchi o'rinda – 1 kv.km.ga 51,4 kishi to'g'ri keladi. Har gektar sug'oriladigan yerga respublika aholisining 8 nafari to'g'ri keladi. Aholining o'sish sur'ati sug'oriladigan yerlar maydonining o'sish sur'atlaridan ancha

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-1

yuqori. Shuning uchun so'nggi 30 yil ichida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan sug'oriladigan yerlar maydoni, ya'ni aholining o'sishi hisobiga 0,23 gektardan 0,16 gektargacha, qariyb 25 foizga kamaydi. Osiyo taraqqiyot banki ma'lumotlariga ko'ra, agar hozirgi tendensiyalar davom etsa, keyingi 30 yil ichida sug'oriladigan maydonlar yana 20-25 foizga qisqaradi. O'zbekistonda yer xususiy mulkka aylanmoqda. Yer maydoniga bunday mulk huquqining kiritilishi mulkdorni, unumdorlikni oshirishga qaratilgan uzoq muddatli investitsiyalarni kiritishga undaydi. Yer egasi yerdan uzoq muddatli samarali foydalanishni rejalashtirishi mumkin. Sanoatda Diversifikatsiya Sanoat diversifikatsiyasi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va tashqi bozorlarga qaramlikni kamaytirishga xizmat qiladi. O'zbekistonda sanoatning turli yo'nalishlarini rivojlantirish quyidagi yo'nalishlarda olib borilmoqda:

1. **Energetika:** Qayta tiklanuvchi energiya manbalariga e'tibor qaratilmoqda, jumladan quyosh va shamol energiyasi loyihalari yo'lga qo'yilmoqda.
2. **Avtomobil sanoati:** Mahalliyashtirish darajasini oshirish va eksportni ko'paytirish choralari ko'rilmoqda.
3. **Kimyo sanoati:** Neft va gaz mahsulotlarini chuqur qayta ishlash orqali yuqori qiymatli kimyoviy mahsulotlar ishlab chiqarish yo'lga qo'yilmoqda.
4. **Farmatsevtika:** Mahalliy xomashyo asosida dori vositalarini ishlab chiqarish hajmi oshirilmoqda.

Diversifikatsiyaning Ijtimoiy-Iqtisodiy Ahamiyati Qishloq xo'jaligi va sanoatning diversifikatsiyasi quyidagi ijobiy natijalarni ta'minlamoqda:

1. **Ish o'rinlari yaratish:** Yangi tarmoqlarning rivojlanishi orqali mehnat bilan bandlik oshmoqda.
2. **Eksport salohiyatini oshirish:** Raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish tashqi bozorlarda O'zbekistonning mavqeini mustahkamlamoqda.
3. **Hududiy rivojlanish:** Diversifikatsiya jarayonlari qishloq hududlarida sanoat infratuzilmasini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Ekologik barqarorlik: Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali tabiiy resurslardan oqilona foydalanish ta'minlanmoqda. Kelajak uchun istiqbollar Diversifikatsiya jarayonlarini yanada rivojlantirish uchun quyidagi choralar amalga oshirilishi zarur:

1. **Innovatsiyalarni kengaytirish:** Ilm-fan yutuqlarini amaliyotga joriy qilish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-1**

2. **Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash:** Qishloq xo'jaligi va sanoatning turli tarmoqlarida tadbirkorlikni rivojlantirish uchun subsidiyalar va imtiyozlar berish.
3. **Ta'lim tizimini takomillashtirish:** Malakali kadrlar tayyorlashga qaratilgan dasturlarni kengaytirish.
4. **Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish:** Chet el investitsiyalarini jalb qilish va tajriba almashish orqali rivojlanish sur'atini tezlashtirish.

O'zbekiston o'z mustaqilligini qo'lga kiritgach, 2002-yilgacha respublikaga 12 mlrd AQSh dollaridan ortiq investitsiya kiritilgan. Yoki xorijlik fuqarolar va tashkilotlar tomonidan tashkil qilingan qo'shma korxonalariga jalb qilingan investitsiyalar ulushi 2000-yildagi 6,9 %dan 2001-yilda 26,0 %ga, ya'ni 3,7 baravar oshgan. Respublika bo'yicha 2007-2011-yillarda umumiy investitsiyalar hajmida xorijiy investitsiyalar ulushi 22-25 %ni tashkil qildi. Lekin hali ham xorijiy investitsiyalarni jalb etishni ko'ngilagidek, deb bo'lmaydi. Agar mustaqillik yillaridagi statistik ma'lumotlarga e'tibor qaratsa, jumladan, 2002-yilgacha respublikaning 31 tumanida xorijiy investitsiyalar ishtirokida birorta ham korxonalar tashkil etilmagan edi. Agar 2000-yilning boshida 143,5 ming korxonalar mavjud bo'lsa, 2002-yilda yurtimizda 240 mingta o'rta va kichik korxonalar faoliyat ko'rsatgan. Shulardan 85 mingtasi fermer xo'jaliklaridir. 117 Xususiy sektor aholining 30 %ini ish bilan ta'minladi. Xususiy korxonalarini YaIMdagi ulushi 35 % bo'lgan. Tashqi iqtisodiy faoliyat milliy banki huzurida maxsus tashkil etilgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlarining eksportini qo'llab-quvvatlash jamg'armasining roli esa bu borada oshib bormoqda. Jamg'arma tomonidan tadbirkorlik sub'yektlariga o'z tovar va xizmatlarini tashqi bozorlarga chiqarish bo'yicha huquqiy, moliyaviy va tashkiliy xizmatlar ko'rsatilgan. O'zaro tuzilgan shartnomalar asosida 2015-yili qiymati 840 million dollardan ziyod tovarlar eksport qilingan. Jamg'arma ko'magida 2016-yilda tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan 1 milliard 250 million dollar miqdoridagi eksport shartnomalari tuzilgan. Ushbu ko'rsatkich O'zbekistonning bugungi imkoniyatlari nuqtayi nazaridan olib qaraganda albatta past. Shu boisdan, Prezident o'zining "Tanqidiy tahlil qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" nomli kitobida muhim vazifalardan biri sifatida – "O'z tadbirkoreksport" va "O'z sanoateksport" aksiyadorlik jamiyatlari, shuningdek, Milliy bank huzuridagi Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlarining eksportini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi yo'nalishi bo'yicha kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlari eksporti bilan bog'liq kamida 1 milliard 500 million dollarlik eksportni ta'minlashi kerakligini uqtirgan edi. Keyingi yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirish hajmining o'sishi o'rtacha 67 foizdan kam

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-1

bo'lmagan. Birgina 2015-yilda dalalardan 7,3 million tonnadan ortiq don, 12,8 mln tonnadan ziyod sabzavot va kartoshka, salkam ikki million tonna poliz mahsulotlari, qariyb 2,8 million tonna meva, 1,5 million tonnadan ziyod uzum mahsulotlari yig'ishtirib olindi. Go'sht ishlab chiqarish hajmi 2014-yilga nisbatan 106,7, sut ishlab chiqarish 107,1, tuxum ishlab chiqarish 111,1 foizni tashkil etdi. Bu qishloq mehnatkashlari, soha mutaxassislari va mutasaddilarining qilgan mehnatlarining samarasidir. 2017-yilgacha yurtimizda 160 mingdan ziyod fermer xo'jaliklari faoliyat ko'rsatayotgan bo'lib, ularning 36 mingdan ortig'i ko'p tarmoqli yirik sub'yektlarga aylandi. Buning quvonarli jihati shundaki, ayni paytda ular faqatgina dehqonchilik yoki chorvachilik bilan cheklanib qolmasdan, balki zamonaviy texnologiyalar, ixcham qayta ishlash uskunalari jalb etgan holda qo'shimcha tarmoqlarni o'zlashtirishga harakat qilishyapti.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shavkat Mirziyoyev. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak". Toshkent, 2017.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo'mitasi. "O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishi to'g'risidagi statistik ko'rsatkichlar". <https://stat.uz>
3. R.M. Alimov. "O'zbekiston qishloq xo'jaligi sektorining rivojlanish istiqbollari". Toshkent, 2020.
4. R.H.Murtazayeva, O'zbekistonning eng yangi tarixi. Darslik - Toshkent, 2023.
5. Boltaev, O. (2024). BUKHARA'S CARAVAN TRADE AND ITS ROLE ON THE SILK ROAD. *Analytical Journal of Education and Development*, 4(10), 293-297.
6. Boltayev, O. (2024). XX ASR BOSHLARIDA GERMANIYA VA TURKIYA ITTIFOQINING MARKAZIY OSIYOGA TA'SIRI. *Modern Science and Research*, 3(12), 556-564.
7. Boltayev, O. (2023). A GENERAL DESCRIPTION OF THE POLITICAL AND DIPLOMATIC PROCESSES IN CENTRAL ASIA IN THE MIDDLE OF THE 18TH CENTURY. *Modern Science and Research*, 2(9), 145-149.
8. Ilniyazovich, S. F. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TARIX FANINI O'QITISHDAGI AHAMIYATI.
9. Ilniyoz o'g'li, S. F. (2023). ETNOGRAFIK TADQIQOTLARDA QORAQALPOQ XALQINING YORITILISHI.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-1**

10. Ilniyazovich, S. F. (2024). The Formation of Preliminary Knowledge about the People of Karakalpak. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 149-155.
11. Sayfutdinov, F. (2024). BUXORO AMIRLIGINING QURILISH TARIXI: MADANIY VA ARXITEKTURA TARAQQIYOTI MEROSI. *Modern Science and Research*, 3(12), 852-858.
12. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XX ASR 2-YARMI XXI ASR BOSHLARI ZARAFSHON VOHASIDA ETNOSLARARO MUNOSABATLAR. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(9), 1–5. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/7941>
13. Sayfutdinov, F. (2024). ILLUMINATION OF THE SPIRITUAL LIFE OF THE KARAKALPAK PEOPLE IN RESEARCH. *Journal of Universal Science Research*, 2(5), 441–452. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/universal-scientific-research/article/view/34891>
14. Sayfutdinov, F. (2024). MANG'IT AMIRLARI DAVRIDA BUXORO AMIRLIGI ME'MORCHILIK SOHASI RIVOJI. *Modern Science and Research*, 3(10), 620–629. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/45335>
15. Ilniyazovich, S. F. (2024). Historiography of Various Expeditions and their Results in the Regions Inhabited by Karakalpaks in the First Half of the 20th Century. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 159-165.
16. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XIX ASRDA XONLIKLARNING O'ZARO SAVDO MUNOSABATLARI. *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 2(8), 111–114. Retrieved from <http://jsrt.innovascience.uz/index.php/jsrt/article/view/284>
17. Sayfutdinov, F. (2023). ILLUMINATION OF KARAKALPAK PEOPLE IN ETHNOGRAPHIC STUDIES. *Modern Science and Research*, 2(12), 910–917. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/27281>
18. Sayfutdinov, F. (2024). HISTORIOGRAPHY OF INFORMATION ABOUT THE POPULATION OF THE ZARAFSHAN OASIS. (20TH CENTURY). *Modern Science and Research*, 3(2), 911–914. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29503>
19. Sayfutdinov, F. (2024). ETHNIC COMPOSITION OF THE ZARAFSHAN OASIS (2ND HALF OF THE 20TH CENTURY). *Modern Science and*

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-1**

- Research*, 3(1), 577–581. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28335>
20. Sayfutdinov Feruz Ilniyozovich, . (2023). LAND OWNERSHIP RELATIONS BASED ON THE NATIONAL ECONOMY OF KARAKALPAK. *International Journal Of Literature And Languages*, 3(11), 20–27. <https://doi.org/10.37547/ijll/Volume03Issue11-04>
21. Sayfutdinov Feruz Ilniyozovich, . (2023). STUDY OF THE KARAKALPAK PEOPLE IN ETHNOLOGICAL SCIENTIFIC WORKS HISTORY . *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 61–68. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue12-11>
22. Sayfutdinov, F. (2023). ANALYSIS OF DATA ON LAND OWNERSHIP AND LIVESTOCK FARMING OF KARAKALPAKS. *Modern Science and Research*, 2(10), 650–657. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/25727>
23. Sayfutdinov Feruz Ilniyazovich, . (2023). USING GIS SOFTWARE AND THE IMPORTANCE OF DIGITAL HISTORY IN THE STUDY OF HISTORY . *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(10), 31–33. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue10-06>
24. Sayfutdinov, F. (2023). THE IMPORTANCE OF DIGITAL TECHNOLOGY IN TEACHING HISTORY. *Modern Science and Research*, 2(10), 719–723. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/24678>
25. Ilniyoz o'g'li, S. F. (2023). XIX ASRDA XONLIKLARNING O 'ZARO SAVDO MUNOSABATLARI. *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 2 (8), 111–114.
26. Ilniyoz o'g'li, S. F. (2023). ETNOGRAFIK TADQIQOTLARDA QORAQALPOQ XALQINING YORITILISHI.
27. Rahmonova , S., Xayrullayev , U., & Sayfutdinov, F. . (2025). “ОММАВИЙ МАДАНИЯТ”НИНГ МОҲИАТИ, ТАРИХИЙ ИЛДИЗИ, ХАРАКТЕРИ ВА РИВОЖЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ. *Modern Science and Research*, 4(1), 479–488. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/61669>
28. Xayrullayev , U., Sayfutdinov , F., & Rahmonova , S. (2025). SHAYBONIYLAR DAVLATI VA USMONLI TURKLAR DAVLATI O'RTASIDAGI DASTLABKI ALOQALAR TAVSIFI. *Modern Science and Research*, 4(1), 147–154. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/60142>